

Hyvön elämäntavan jäljillä

ANTTI HONKONEN

Vuonna 1908 Suomen ensimmäisessä vappumarssissa Helsingissä oli kärjessä raittiusväen kieltolakivaatimus. Sata vuotta myöhemmin vuonna 2008 oli taas kärjessä työväen raittiusliikkeen vaatimus, mutta nyt puretuneena sosiaalisten oikeuksien puutteisiin, joista sikiää paljon myös päihdeongelmia.

Vain muutos on ollut pysyvää

Tässä liitteessä valotetaan, miten työväenliikkeessä on päihdeasioihin suhtauduttu ja miten haittoja on pyritty torjumaan. Viinakanisterit, ja myös -ministerit, ovat aina olleet kansalaisten mielenkiinnon ja moralisoivan hutkinnan kohteina. Tasan sata vuotta sitten syntyi itsenäinen (ja itsepäinen) työväen raittiusliike.

Ensimmäisen maailmansodan aattona, Venäjän länsisyrjällä olevassa Suomen suurruhtinaskunnassa, syntynyt Suomen Sosialidemokratinen Raittiusliitto ei lähtenyt silloisen porvarillisen raittiusliikkeen tavoin etsimään syyllisiä yksittäisistä henkilöistä, vaan näki asian yhteiskunnallisena kysymyksenä: ”tarkoituksena on luokkataistelun pohjalla seisten vastustaa juovutusjuomien käyttämistä ravinto- ja nautintoaineena sekä muuten toteuttaa raittiusaatetta yhteiskuntaelämässä”.

Monia yhteiskunnallisia ongelmia havainnut **Miina Sillanpää** oli ollut keskeisesti mukana uuden liiton ideoinnissa: nimeksi piti tulla Työväen Raittiusjärjestö, mutta SDP:n silloisen puoluesihteerin **Otto Wille Kuusisen** ohjein raittiusjärjestöstä tuli ”puolueen soturi”. Tavoitteeksi tuli kuin niittinä ”pitää väsymättömästi raittiuden harrastusta köyhälistössä vireillä ja saattaa työväen vapaustaistelua palvele-

malla uuden yhteiskuntajärjestelmän luomista jouduttamaan”.

Yhdistävä nimi erotti

Uuden liiton toiminta ei kunnolla päässyt edes käyntiin, kun syttyi kansalaissota monine ikävine seurauksineen, kuten työväenliikkeen kahtiajakautuminen. Eri työväenpuolueisiin sitten kuuluneet vastuulliset toimijat halusivat voimien yhdistämistä. Siksi liiton nimeksi tuli vuonna 1920, alkuperäisidean mukaisesti,

Työväen raittiusliike on ollut ahkera myös keskinäisessä kahinoinnissa.

Suomen Työväen Raittiusliitto (STR), jotta se voisi palvella koko työväenluokkaa, eikä vain yhden puolueen jäseniä. Nimiehdotus tuli Kotkan sos.dem.-osastolta.

Mutta vain 10 vuotta perustamisensa, ja neljä vuotta nimenmuutoksen jälkeen, sosialidemokraatit hajottivat STR:n ja perustivat ihkauuden ja oman sos.dem.raittiusliittonsa, josta käytettiin STR:n parissa nimeä Sos.dem.puolue-raittiusliitto.

Liian kumouksellinen

Historian ironiaa kaiketi on, että juuri sd-toimin käytiin STR:n valtionapujen poistamiseen ja lapualaisvuosina vielä räikeämpään toiminnan estämiseen.

Raastuvanoikeuden päätöksellä STR lakkautettiin vuonna 1932, koska se ”on raittiusjärjestönsä ohella yhteisymmärryksessä ulkopuolelta maan rajojen johdetun vallankumouksen puolesta Suomessa työskentelyä Suomen kommunistisen puolueen kanssa

toiminut sanotun tarkoituksiperän saavuttamiseksi ja vastoin lakia ynnä säännöissä ilmoitettua tarkoitustaan”. Säännöissä ei enää ollut mitään luokka- tai vapaustaiseluista, mutta vasemmistososialistien raittiusjärjestö työväen parissa oli lapualaisvuosina yhteiskunnalle liian vaarallista.

Sattumoisin kieltolaki romuttui STR:n vainoamisen aikaan, ei sentään sen vuoksi. Viimeinen puheenjohtaja oli **Arvo ”Poika” Tuominen**. Vasta toisen maailmansodan jälkeen koitti vasemmistososialisteilla ja kommunisteilla mahdollisuus myös raittiusjärjestönsä tekemiseen.

Kuusi kirjoittajaa

Tässä liitteessä on pääosassa Elämäntapaliiton kustantama, **Helena Honka-Hallilan** juuri julkaistu, 408-sivuinen historiikki *Työväen raittiusliike sata vuotta – hyvien elämäntapojen jäljillä*. Tutkija avaa kirjan sisältöä seuraavalla aukeamalla.

Päihteiden haittoja vastaan taistellut työväen raittiusliike on – selvin päin – ollut ahkera myös keskinäisessä kahinoinnissa. 40 vuotta sitten syntyi silloisen SKP:n ja muun kansandemokraattisen liikkeen järjestöjen kanssa outo ilmiö: oli raittiusjärjestönsä haluisia, mutta silloinen Kansan Raittiusliitto ei ottanut ”toisinajattelijoita” mukaan. Siksi vuonna 1974 syntyi ”puolueen soturiksi” Kansandemokraattinen Raittiusliitto – KDRL ry.

Lehdessä on lisää KDRL:n synnystä ja muuttumisesta nykyiseksi Kunnon Elämä -järjestöksi sekä Elämäntapaliiton perustajajärjestöksi ja Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n yhdeksi sadasta jäsenjärjestöstä.

Antti Honkonen

Elämäntapaliitto ry:n historia-toimikunnan sihteerin ja järjestösihteerin 1996–2011, Kunnon Elämä ry:n sihteerin 1974–77 ja 1996–2014, sosiaalineuvos

Työväen raittiusliike sata vuotta hyvien elämäntapojen jäljillä

Kotkan Sanomissa oli 1. 3. 1898 pieni uutinen, jossa sanottiin: ”Suuren suurta työlakkoa puuhataan täällä parhaillaan työväen keskuudessa ja heidän omasta alkuunpanostaan. Piakkoin aiotaan pitää yleinen työväenkokous, jossa lakko julistetaan. Tämä lakko koskee kaikkia wäkijuomia, joista työwäki miehissä aikoo kieltäytyä. Toiwomme mitä hartaammin tämän lakon syntyvän, lakkolaisille intoa ja kestäwyttä, sekä ettei ainoatakaan lakkopetturia ilmestyisi lakkolaisten riweihiin.”

Tämä pieni uutinen levisi ympäri Suomen, sillä eri lehdet julkaisivat sen. Kotkassa juomalakko alkoi 6. 3. 1898, mutta valtakunnallisen juomalakkoliikkeen virallinen alkua oli oululaisten ehdotuksesta vappuna 1898. Tuolloin järjestettiin eri puolilla maata kävelyretkiä ja juomalakkokujhlia. Juomalakkolaisista kerätyn tilaston mukaan heitä oli lähes 60.000. Useimmissa paikoissa lakon alkuunpanija oli työväenyhdistys, nuoriso- tai raittiusseura, mutta monessa paikassa myös joku yksityinen kansakoulunopettaja, pappi tai muu kansalainen. Niin sanotut säätyläiset, sivistyneet ja korkeampi virkamiehistö olivat lähes kaikkialla suhtautuneet asiaan välinpitämättömästi.

Yhteiskunnallinen liike

Juomalakkoliikkeen jälkimainingeissa vuonna 1905 oli esillä erityisen raittiuspuolueen perustaminen, mutta se ei saanut laajempaa kannatusta. Sen vuoksi raittiusliikkeelle laadittiin erityinen yhteiskunnallinen ohjelma, joka hyväksyttiin Oulun raittiuskokouksessa vuonna 1906. Tuossa kokouksessa sosialidemokraattinen raittiusväki oli enemmistönä.

Väinö Voionmaan laatimassa yhteiskunnallisessa ohjelmassa vaadittiin muun muassa: työväen asunto-olojen parantamista, 8-tuntisen työajan käytäntöön saattamista, yötyön poistamista, – jollei työn teknillinen laatu välttämättömästi vaadi sen yhtämittaista jatkamista – suojeluskäytännön säätämistä lasten ja naisten liikanaisen rasituksen estämiseksi, työkyvyttömyyden, vanhuuden, sairauden ja työttömyyden vakuutuksen toimeenpanemista valtion avustuksella, progressiivisen verotuksen toimeenpanemista, palkan alirajan laissa määräämistä ja työväen yhteenliittymistä.

Käytännön merkitystä hyväksytyllä ohjelmalla ei ollut, sillä

porvarillinen raittiusväki ei sitä hyväksynyt. Työväen raittiusliike puolestaan pyrki saamaan yhteiskunnalliset asiat myös yleisen raittiusliikkeen ohjelmaan, mutta se ei onnistunut. Se johti itsenäisen työväen raittiusliikkeen perustamiseen. Työväen oman raittiusliiton perustamista käsittelevä kokous kutsuttiin koolle Helsingin työväentalon A-saliin 25. 3. 1914 klo ½ 11 aamupäivällä. Silloin päätettiin perustaa raittiusliitto, jonka nimeksi väliaikainen toimikunta esitti Suomen Työväen Raittiusliittoa, mutta kokous päätti, että nimeksi tulee Suomen Sos.-dem. Raittiusliitto.

Kahtiajako

Työväen raittiusliikkeen alkutaival seurasi poliittisen työväenliikkeen askelia. Ensin raittiusliiton nimi muutettiin Suomen Työväen Raittiusliitoksi, jotta työväenliikkeen molemmat suunnat mahtuivat mukaan. Yhdessäelö ei sujunut ja Suomen Työväen Raittiusliiton viides edustajakokous huhtikuussa 1924 päättyi ristiriitaisissa tunnelmissa, kun sosialidemokraatit eivät saaneet haluamaansa edustusta liittotoimikuntaan ja muutenkin mielipiteet menivät ristiin. Helluntaimaanantaina 9. 6. 1924 syntyi uudelleen Sosialidemokraattinen Raittiusliitto.

Kaksi työväen raittiusliittoa toimi rinnan vuoteen 1930, jolloin Suomen Työväen Raittiusliiton toiminta lopetettiin kommunistilakien perusteella.

Ongelmallinen kieltolaki

Kun kieltolaki 1. 6. 1919 astui voimaan, ajankohta oli sen voimaantulon kannalta varsin ongelmallinen. Maassa oli käyty verinen sisällissota, jonka jälkiselvittelyt olivat vielä kesken. Huoli siitä, että kieltolaki todella toimii, ilmeni nopeasti lain voimaantulon jälkeen.

Kieltolaki ja toiminta kansanraittiuuden hyväksi ei siis on-

nistunut toivotulla tavalla edes työväenpuolueiden sisällä. Väkijuomien käyttäjät vetosivat suomalaisten juomatapoihin, joihin ei ollut helppo saada muutosta. Ongelma oli sekin, että puolien ja toisten leimattiin ihmisiä: raittiit olivat kiihkoilijoita, väkijuomien käyttäjät juoppoja ja sovinnollisesti esiintyneet hoipertelijoita.

Ammattiyhdistysliikkeen puolella suhtautuminen raittiusliikkeen oli vaikea. Jäseniltä ei voinut vaatia ehdottomia raittiuslupauksia, vaan asiassa piti toimia rauhallisesti. Tärkeä oli saada kuriin alkoholinkäyttö työpaikoilla, sillä se vaikutti sekä työn tuloksiin että työturvallisuuteen. Kieltoain kumoamisen jälkeen työmaajuopottelu kävi kovin yleiseksi. Työnantajat kääntyivät esimerkiksi Muurariliiton puoleen, että eikö olisi yhteisvoimin saatava työmaajuopottelu loppumaan. Oli rakennusliikkeitä ja työmaaporukoita, joissa ei työmaajuopottelua sallittu.

Nuoriso- ja urheiluliikkeen puolella käytiin myös toistuvasti keskusteluja alkoholinkäytöstä.

Kieltolaista vuonna 1931 käydyn kansanäänestyksen jälkeen eduskunta kutsuttiin koolle ylimääräiselle istuntokaudelle päättämään kieltolaista. Kieltoain säilyttämisen puolesta annettiin eduskunnassa 45 ääntä, joista sosialidemokraattien antamia oli 26.

Naiset asialla

Lasten raittiusliityötä tehtiin työväenliikkeen piirissä jo ennen

Raittiusliityön merkitys ymmärrettiin, mutta määrärahat eivät kasvaneet.

oman raittiusliiton perustamista. Työ alkoi työläisnaisliiton perustamisessa Ihanneliitoissa ja jatkui Toivontyönä, Järjestönuorissa ja Sosialidemokraattisen Raittiusliiton lastenosastoissa. Työväen naisliike osallistui erityisen aktiivisesti tähän lasten parissa tehtyyn työhön.

Väinö Voionmaan hahmottelemat raittiusliikkeen yhteiskunnalliset tavoitteet olivat pitkälti työväenliikkeen yhteisiä tavoitteita. Työväenliikkeen naiset ottivat erityisesti ajaakseen kotien ja perheiden elämään liittyvät asiat. Lasten hyvinvointi ja kasvatus oli heitä lähellä. He toimivat asunto-olojen parantamisen puolesta. He näkivät asumisen sekä perheiden että yksinäisten ihmisten ongelmana, joka vaikutti monin tavoin ihmisten elämään.

Monet naisliikkeen aktiiveista toimivat myös työväen raittiusliikkeessä, ja tämä toiminta asuntokulttuurin puolesta osoittaa, miten he pyrkivät vaikuttamaan työläisten elinolojen parantamiseen eri tavoin. Naiset pyrkivät vaikuttamaan kotikulttuuriin järjestämällä erilaisia kotitalouskursseja. Naiset huolehtivat myös virkistyksestä, järjestivät kesäleirejä ja -siirtoloita.

Miten tavoittaa?

Sota-aikana ja sen jälkeen alkoholiongelma paheni. Silloin raittiusliikkeen piirissä pohdittiin vakavasti sitä, miten ihmiset voitaisiin tavoittaa. Raittiusliikkeen piirissä ongelma koettiin polttavana, ja samalla todettiin, että perinteisen raittiusliikkeen keinot olivat vähissä.

Raittiusjärjestöjä kohtaan tunnettiin epäluuloa sellaisissa-kin piireissä, joissa itse raittius oli hyväksytty ja tunnustettu asia.

Sigfried Sirenus tiivisti asian sattuvalla vertauksella: ”Täten on käynyt yhä selvemmäksi, että samoin kuin puhtaaksi viljelty uskonto, erillisenä harrastuspiirinä, hyvin vähän hyödyttää elämää, samoin puhtaaksi viljelty raittius,

omaa piiriinsä sulkeutuneena, hyvin vähän hyödyttää elämää.”

Käytännön raittiusliityötä tehtiin sotien jälkeen erityisesti työpaikoilla, joissa työpaikkajuopottelu oli ongelma. Tuohon työhön saatiin mukaan ammattiyhdistysliike, mutta sen piirissä ei vaadittu ehdotonta raittiusliityötä, joka puolestaan oli edelleen raittiusliikkeen tavoite.

Työväen raittiusliike jakaantui sotien jälkeen kahtia, kun SKDL aloitti oman raittiusliityönsä yrittettään ensin yhteistyötä Sosialidemokraattisen Raittiusliiton kanssa. Kansan Raittiusliityön Keskus, myöhempi Kansan Raittiusliitto perustettiin vuonna 1948.

Maailma muuttuu

Työmarkkinajärjestöt sopivat 1960-luvun puolivälissä työajan asteittaisesta lyhentämisestä viisipäiväiseen työviikkoon. Uutta työaikaa sovellettiin vuonna 1966 kesällä käytäntöön. Lisääntynyt vapaa-aika antoi toisaalta runsaasti tehtäviä ja veloitteita yhteiskunnalle ja järjestöille, jotta ne turvaisivat työntekijöiden lisääntyneen vapaa-ajan käytön siihen tarkoitettuun lepoon, virkistykseen sekä sivistys- ja kulttuuriharrastuksiin. Käytännössä tyyppillinen viikonloppujuopottelu voimistui, kun tuli yksi vapaapäivä lisää.

Lisääntynyt vapaa-aika muutti muutenkin lomanviettoa. Kun aiemmin oli vietetty kesälomaa yhdistysten, ammattiosastojen ja työpaikkojen kesänviettopaikoissa, alkoi yhä useampi haaveilla omasta kesänvietosta. Moni hankki auton ja lähti perheen kanssa telttaretkelle tai rakensivät itselleen oman kesämökin. Kesämökkien määrä kasvoi nopeasti 1960- ja 1970-luvulla.

Työväenliikkeen piirissä alkoholipoliittinen asenne muuttui. Aina 1960-luvun puoliväliin saakka noudatettiin raittius- ja alkoholikysymyksissä vanhan työväenliikkeen raittiuspoliittista linjaa. Vuonna 1965 SKDL:n ja

Hyvän elämäntavan jäljillä. Vastaava toimittaja: Antti Honkonen. Julkaisija: Kunnan elämä ry Elämäntapaliiton tuella. Taitto: Kansan Uutiset. Paino: Suomen Lehtiyhtymä Oy, Tuusula 2014.

www.kunnonelama.fi

SKP:n hallinnolliset elimet määrittivät yhteisessä kokouksessaan liikkeen suhdetta alkoholikysymykseen selvästi liberaalimmin kuin vallinnut käytäntö. Tämäkin asiakirja velvoitti kansandemokraattisia järjestöjä ja niiden jäseniä, myös yksityisessä elämässä omaksuma terveen elämäntavan kansandemokraattisen liikkeen arvovallan lisäämiseksi ja säilyttämiseksi. Nämä periaatteet koskivat myös kansandemokraattista lehdistöä.

Suhde alkoholin käyttöön yksityiselämässä ja myös järjestötoiminnassa väljeni huomattavasti. Järjestöjen tilaisuuksia ruvettiin järjestämään anniskelupaikoissa.

Keskioluen vapautumisen jälkeen alkoivat 1970-luvun alussa runsaan alkoholin käytön haitat tuntua yksityiselämässä, työpaikoilla ja järjestötoiminnassa sekä yleisesti terveydellisinä ja sosiaalisina haittoina. Tästä johtuen raittiuspoliittinen ympäristö alkoi muuttua raittiudelle myönteiseksi.

Ehdoton raittius?

Vasemmiston poliittinen kriisi 1970-luvun alussa ulottui myös raittiiliikkeen puolelle ja Kansan Raittiusliiton rinnalle perustettiin Kansandemokraattinen Raittiusliiton (1974). Uuden järjestön säännöissä ei vaadittu ehdotonta raittiutta, mutta tavoite oli tehdä raittiutta edistävää työtä. Uusi liitto oli tavallaan oppositiossa silloisen raittiiliikkeen suhteen ja lähti työpaikoille toimimaan.

Raittiusliitto koki hetkellisen nousun 1970-luvulle tultaessa, kun keskioluen vapauttaminen nosti alkoholin haitat esiin. Kiinnostus yhteiskunnalliseen toimintaan näkyi myös raittiiliikkeen puolella, mutta perinteisen raittiusaatteen kannattajien oli vaikea löytää sellaista toimintatapaa, jolla olisi tavoitettu ihmisiä. Toisaalta yhteiskunnan tuki tälle työlle oli vähentynyt. Valtionavut kertovat nuoriso- ja urheilutoiminnan monipuolistumisesta. Sitä, että raittiusliiton määrärahat eivät olleet kasvaneet, liittyi osaksi siihen, että monet nuorten raittiusliiton muodo olivat siirtyneet erikoisjärjestöjen toimintaan.

Aikuisväestöstä aiempaa pienempi osa oli kiinnostunut perinteisestä raittiusliitosta. Suhdautuminen alkoholinkäyttöön oli muuttunut suvaitsevaisemmaksi. Olut oli tavallinen saunatai ruokajuoma. ”Meillä on tapana juhlistaa sunnuntain ruokapöytä viinillä”, oli yhä useamman perheen tapa. Kuohuvaa kohotettiin niin häissä, syntymäpäivillä kuin ylioppilajuhlissakin. Tämän hallitun alkoholinkäytön rinnalla oli niitä, jotka olivat tsaissessa keskioluthumalassa aamusta iltaan. Alkoholinkäyttö oli muuttunut. Se oli arkipäiväistynyt menneiden vuosikymmenien

Ihanneliittolaisia Imatran Tainionkoskella. Kirjan kuvitusta.

viikonvaihte- ja juhlahuomisesta.

Raittiusliiton merkitys ymmärrettiin, mutta siihen suunnatut määrärahat eivät kasvaneet. Tässä tilanteessa työväen raittiusliitot kehittivät kukin omalla tahollaan toimintaansa ja suuntasivat sitä erityisesti työpaikoilla ja työväen piirissä tapahtuvaan valistukseen. Raittiuspuheiden tilalle tuli käytännön opastusta. Raittiusliitto alkoi muuttua. Kyse ei ollut vain alkoholista tai huumeista vaan laajemmin ihmisen kyvystä hallita elämäänsä.

Yhteiskunta oli muuttunut 1960-luvun alusta alkaen nopean kaupunkien ja taajamien muuton seurauksena, vanhat yhteisöt sekä kaupungeissa että maaseudulla hajosivat, sosiaalinen kontrolli väheni. Vanhoihin keinoihin ei enää tavoitettu ihmisiä. Asiaa pohdittiin valtakunnan tasolla. Valtioneuvosto asetti 1978 raittiuskasvatustöiden pohtimaan, miten raittiuskasvatusta ja -opetusta sisällöllisesti kehitetään pitäen tavoitteena kansalaisten koko eliniän kattavan raittiuskasvatustöiden aikaansaamista. Komitean esityksessä korostettiin yhteistyötä sekä raittiusjärjestöjen että kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten kesken.

Raittiusliike alkoi tarjota palveluja erilaisten elämän ongelmien ratkaisuun. Osa oli kursseja, osa oppaita. Palvelut liittyivät ehkäisevään päihdetyöhön ja arjessa selviytymiseen. Toiminnan tuotteistaminen alkoi jo 1980-luvun alussa, kun raittiusliiton määrärahoja alettiin kunnissa suunnata ostopalveluihin. Näin eri raittiusjärjestöt alkoivat tarjota erilaisia palveluita kunnille ja järjestöille. Tilanne vahvistui, kun Raha-automaattiyhdistys alkoi rahoittaa raittiusjärjestöjen toimintaa. Sen avustukset myönnettiin erilaisien hankkeiden ja projektien tukemiseen.

Järjestöt yhteen

Taloudellinen lama ahdisti 1990-luvun alussa ja sen myötä

Ehdottoman raittiuden linjalta siirryttiin hallittuun alkoholin käyttöön.

raittiusjärjestöjen välinen yhteistyö tiivistyi. Taustalla olivat toiminnan rahoittajien eli Raha-automaattiyhdistyksen, sosiaali- ja terveystieteiden ja valtionneuvoston toiveet.

Vuoden 1993 aikana Suomen 21 valtakunnallista raittiusjärjestöä päätti yhdistyä siten, että tuloksena oli viisi järjestöä: Terveystieteiden ry, Suomen Elämäntapaliitto ELO ry, Finlandssvenska Nykterhetsförbundet, Raittiuden Ystävät ry ja Sininauhaliitto. Muutama järjestö jatkoi toimintaansa entiseen tapaan. Uudet järjestöt perustuivat melko selvästi jonkin aatteen ympärille, yhdistäviä tekijöitä olivat Terveystieteiden ry:ssä keskustalaisuus, Sininauhaliitossa kristillisuus, tai vasemmistolaisuus, kuten Suomen Elämäntapaliitossa, jonka perustivat Suomen Elämäntapaliitto Elo ry, Kansan Raittiusliitto ry, Suomen Akateeminen Raittiusliitto ja Kunnan Elämä ry (ent. Kansandemokraattinen Raittiusliitto – KDRL ry).

Uuden Elämäntapaliiton alkutaival, eri järjestöjen toimintakulttuurien sovittaminen samankatun alle ei ollut aivan helppoa. Henkilökunta tuli eri liitoista ja heidän mukanaan tuli niissä toteutettuja kursseja ja projekteja

Elämäntapaliitossa pyrittiin tarttumaan erilaisiin elämän ongelmiin. Lääkeriippuvuus oli yksi teema, ja siihen liittyen nousivat esiin uniasiat. Jatkuvista uni- ja nukahamislääkkeiden käyttökierteeseen. Unettomuudesta ja

unensaannista olivat kiinnostuneita niin kroonisesti uniongelmaiset kuin sellaiset, joille unettomuus oli satunnaista.

Vuonna 1996 Helsingin Elokolla järjestettiin kerran kuussa unettomien tapaamisia. Osalle jo samasta asiasta kärsivien tapaminen ja keskustelu antoi tukea. Elämäntapaliiton tavoitteena oli etsiä uusia menetelmiä. Perinteinen valistukselle pohjautuva työtapa ei tuottanut tulosta ja päädyttiin siihen, että esimerkiksi päihdetyön ehkäisyssä piti puhua päihdetyön lisäksi koko elämästä, itseluottamuksesta, ihmisen suhteesta itseän ja muihin.

Elämäntapaliiton kurssitoimintaa uudistettiin ja liitto keskittyi järjestämään rentouttavaa ja virkistävää koulutus- ja vapaa-ajantoimintaa teoreettisen valistamisen sijasta. Uusista kurssitoiminnan muodoista erityisesti nauruterapiaan pohjautuva Ilon ja naurun viikonloppu eli naurukurssi saavutti suuren suosion.

Mukaan alettiin ottaa erilaisia ihmisten hyvinvointiin liittyviä asioita. Liiton toiminnan rahoitus perustui Raha-automaattiyhdistyksen avustukseen ja eri tahoille myytävistä palveluista saatuihin tuottoihin. Avustuksia saatiin nimenomaan erilaisten tuotteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Näin toimintaa piti jatkuvasti kehittää.

Päihdetyössä siirryttiin ehdottoman raittiuden linjalta hallittuun alkoholinkäyttöön. Hauskasti & Hallitusti! -ohjelma suunniteltiin tukemaan sitä. Samalla kehitettiin pieniä kyselyjä, joilla ihmiset saattoivat testata oman alkoholinkäyttönsä eli oliko se hallittua vai oliko syytä vähentää. Samoin alettiin kiinnittää huomiota huumehaittoihin ja otettiin huomioon erityisesti odottavat äidit.

Hyvään elämäntapaan kuului myös säännöllinen liikunta, josta muistutettiin mm. Kunnossa Kaiken Ikää -toiminnoilla.

Elämäntapaliitossa tehtiin ehkäisevää päihdetyötä ja ihmisiä pyrittiin tavoittamaan erilaisissa

tapahtumissa ja messuilla. Yksittäisen ihmisen kohtaamiseen etsittiin uusia muotoja. Puhelinpalvelua olivat vuosien mittaan tarjonneet monet järjestöt. Internet tarjosi uuden mahdollisuuden yksityiseen kontaktiin ja keskusteluun. Sieltä sai tietoa ja ehkä myös tukea päätöksiin, jos vaikka pohti tupakanpolton lopettamista tai mietti omaa alkoholinkäyttöään ja sen vaikutuksia. Uuden vuosituhannen alkuvuosina luotiin internetiin erilaisia tietoa ja keskustelusujuja.

Ehkäisevän päihdetyön alueella toimi 1990-luvulla tehdyistä yhdistämisistä huolimatta edelleen 2000-luvun alussa kansalaisjärjestöjä, joiden toiminta ja toimintamuodot ovat osittain päällekkäisiä, osittain lomittaisia. Tältä pohjalta lähti keskustelu Elämäntapaliiton, Terveystieteiden ry:n ja Elämä On Parasta Huumetta ry:n mahdollisesta yhdistymisestä. Uuden Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n toiminta alkoi vuoden 2012 alussa.

Työ on muuttunut

Työväen raittiusliike lähti parantamaan ongelmia yhteiskunnallisilla keinoin. Yhteiskunnalliset olot ja elämäntapa ovat kulumisen sadan vuoden kuluessa muuttuneet täysin. Alkoholinkäytöstä aiheutuvia ongelmia ei kuitenkaan ole saatu ratkaistua. 1900-luvun alussa ei paljonkaan puhuttu alkoholinkäytön aiheuttamista sairauksista muuta kuin tapaturmavaaroista.

Viime vuosikymmeninä lisääntynyt alkoholinkäyttö näkyy nykyisin yhä selvemmin eri sairauksissa. Samoin uutena ongelmana ovat tulleet mukaan huumeet, lääkkeiden liikakäyttö ja muut riippuvuudet. Hyvinvoinnin pahoinvointiin on vaikea löytää ratkaisuja. Haasteet ovat toiset kuin sata vuotta sitten. Työ ei ole päättynyt, se on muuttunut.

Helena Honka-Hallila

Työväen raittiusliike sata vuotta -teoksen kirjoittaja

Artikkeli on lyhennelmä, keskitetyen sodanjälkeiseen aikaan. Koko kirjoitus löytyy netistä: www.kunnonelama.fi ja laajemmin koko raittiusliikkeen syntyhistoriasta Työväen raittiusliike sata vuotta -historiikissa.

Helena Honka-Hallila

Synnylle oli työväen tilaus

Kansandemokraattinen Raittiusliitto – KDRL ry syntyi 40 vuotta sitten keväällä 1974 seurauksena: SKP:n ja muun kansandemokraattisen liikkeen ns. sisäinen kahinointi oli estänyt vastuuntuntoisten järjestötoimijoiden osallistumisen raittius-työhön. KDRL syntyi vasemmistolaisen työväenliikkeen jäsenten toimintatarpeeseen raittiiden elämäntapojen edistämiseksi. Keskioluen vapautumisen aiheuttama hämminki herätti terveen toimintatarmon.

Niinpä sitten sunnuntaina 15.6.1974 Hämeenlinnan kansantalolla kokoontui 63 kd-liikkeen järjestöä – edustaen henkilö-määrältään jo 20 000 kansalaista – perustamaan Kansandemokraattinen Raittiusliitto – KDRL -nimen saaneen yhteistyöhakuisen järjestön.

Itse käytin perustamiskokouksessa voimakkaasti kannatetun puheenvuoron, jossa korostin, että tavoittelemme koko työväen raittiusliikkeen yhteistyötä ja jopa saattamista yhteen.

Samanaikana SKDL ja SKP sekä kd-liikkeen nais-, nuoris- ja pioneeriliitto tulivat jäseniksi. Ainoastaan SOL-opiskelijajärjestö ei halunnut SKP:n kanssa yhteistyöhön haluavan KDRL:n liittolaiseksi.

KDRL poikkesi jo säännöil-

län ja käytännöillään toimivista ehdottoman raittiuden järjestöistä siten, ettei se tuputtanut raittiutta, kuten muissa järjestöissä oli ollut tapana. Perustavan kokouksen julkilausuman mukaan haluttiin olla omalta osaltaan työväenliikkeen tukena

”luomassa tervettä ja luokkatietoista ihmistä, taisteluvalmista nuorisoa, onnellista sopusuh- taista perhettä sekä työväen- luokkaa, joka voimakkaana ohjaa kansaamme uuteen yhteiskun- taan”. Uusi tarkoitti silloin sosi- alismia, jollaisen toimivaa mal-

lia ei vielä edes ollut. Eikä ole tä- hänkään mennessä valitettavasti vastaan tullut.

Antti Honkonen

*KDRL:n pääsihteeri 1974–1976
Kunnon Elämä ry sihteeri*

Kansandemokraattinen Raittiusliitto – KDRL ry:n eli nykyisen Kunnon Elämä ry:n toimijoita historiikinkirjoittaja Helena Honka-Hallilan (oik.) kuultavana Helsingin Elokolossa. Kirjoittajan takaa pöydänympäri: Eino Laitinen, Sakari Lehtinen, Timo Glad, Anna-Liisa Jokinen, Timo Seutu ja Vilho Jokela.

**1993 Suomen
Elämäntapaliitto ry
2004 Elämäntapaliitto ry**

Puheenjohtajat:

Vesa Karvinen 1993-1994
Jaakko Kuusela 1995-2008
Eija Hietanen 2009-2011
Marko Laitinen 2011-2014
Sihteerit:
Ilpo Siimes 1993-1994
Seppo Lind 1995-2003
Vertti Kiukas 2003-2011
Sari Aalto-Matturi 2011-2012
(asiamies) Sakari Lehtinen
2012-2014

**1974 Kansandemokraatti-
nen Raittiusliitto, KDRL ry
1992 Kunnon Elämä ry**

Puheenjohtajat:

Matti Järvenpää 1974-1987, 1988
Seppo Ruotsalainen 1989-1996
Raila Aho 1997-1999
Irma Kempainen, Timo Seutu
2000-2009 ja 2012,
Heidi Auvinen 2010-2011
Sakari Lehtinen 2013-
Sihteerit:
Antti Honkonen 1974-1976
ja 1996-
Sakari Lehtinen 1977-1995.

Timo Seutu

7.3.1949-14.3.2014

**Muistohetki Elokolossa
(Toinen linja 31, Helsinki)
torstaina 27.3. klo 12.**

KDRL avartui Kunnon Elämäksi

Kansandemokraattisen Raittiusliiton (KDRL) alkuvuosien tärkeimmät innovaatiot olivat työelämän päihdetyössä. Lääkäri **Valto Räsänen** ideoin kehittyi *Työpaikan terveystunti*. Se tarkoitti, että työpaikalla työntekijät saattoivat edes kerran kuukaudessa olla työaikana työpaikan tiloissa käsittelemässä terveysteensä ja siinä ohessa päihdeongelmia – ilman työnantajan läsnäoloa.

Edustajamme kävivät useamman kerran muun muassa Loviisan atomivoimalatyömaalla. Silloinen Rakennustyöväenliitto (nykyään Rakennusliitto) oli saanut työmaajohdolta luvan, että KDRL voi pitää terveystunteja.

Keskioluen vapautuminen oli

aiheuttanut alkoholinkulutuksen kasvun kaksinkertaistumisen puolessa vuosikymmenessä. Atomivoimalatyömaallakin ongelma oli hankala, joidenkin työnantajaedustajien mielestä jopa laitoksen turvallisuutta uhkaava. Oliko käynneistämme hyötyä vai haittaa? No, ainakin laitos valmistui ja on osoittanut vahvaa luotettavuutta. Samalla työntekijät alkoivat huolehtia omasta ja myös kavereidensa terveydestä ja tulevaisuusnäkyistä.

Jos paikalla olisi ollut työnantajan edustaja vielä avajaisa- nojensa jälkeen, ei todennäköisesti olisi päästy työtovereiden keskuudessa avoimeen ja rehtiin keskusteluun ilmenneistä ongelmista ja siihen, että ymmärrys kaikkien yhteisestä edusta haittojen vähetessä on tavoiteltava palkinto.

Pääsihteerikaudellani KDRL edelleen kehitti kokeiluin ja tutkimuksin Työpaikan terveystunti-idea, mutta uhkaava lama puudutti työnantajien kiinnostuksen – ehkä siksi, että työvoimaa alkoi olla aina jonoksi asti tulossa. Enää ei muka tarvinnut työelämän päihdeongelmien tueksi ke-

hitettyä hoitoonohjausjärjestelmää käyttää, kun työvoimaa riitti enemmän kuin tarvittiin ja alettiin antaa lopputilejä tuotannollistaloudellisista syistä. Ja siihen listaan joutui pienenkin päihdepulman vuoksi.

Toveri-puhelin oli yksi käyttökelpoinen vertaistuen antamisen keino. Yhteistyötä kd-liikkeen lapsitoiminnan kanssa toteutettiin Suomen Demokratian Pioneerien Liiton kanssa. SDPL olikin keskeisessä roolissa, kun KDRL syntyi. Pioneerien Raketti-lehdessä oli vuosittain raittiusaiheisia teemanumeroita ja yhteisiä toimintamuotoja.

KDRL muuttui 1980-90-lukujen taitteessa Kunnon Elämä ry:ksi (KE). Sos. dem. Raittiusliiton kanssa oli syntynyt tuoreeltaan yhteistyötä muun muassa Työväen Raittiuspäivien mer-

keissä. Mukana oli myös Kansan Raittiusliitto. Yhteiskunnallinen muutosmylläkkä herätti vihdoinkin aiempaa vakavampia keskusteluja voimien oikeasta yhdistämisestä – siis todella.

**Yhteinen Elämän-
tapaliitto 1993**

Työväen raittiusjärjestökolmikoissa SDR-nimensä Suomen Elämäntapaliitto ELO:ksi muutaneen liiton pääsihteeri **Ilpo Siimes** ja puheenjohtaja **Vesa Karvinen** saivat KRL:stä pääsihteeri **Riitta Pakaslahden** ja puheenjohtaja **Antti Holopaisen** sekä Kunnon Elämän pääsihteeri **Sakari Lehtisen** ja puheenjohtaja **Raila Ahon** yhdessä miettimään tehokkaampaa raittiusyöorgani- saatiota.

Vuonna 1993 syntyi mutkik-

Vuonna 2011 Tasavallan presidentti Tarja Halonen oli kahdeksannen kerran Asunnottomien yössä kuulustelemassa - ei kuulustelemassa - asunnottomien ja heidän hyväkseen toimivien kokemuksia. Taustalla Elämäntapaliiton järjestöpäällikkö + Kunnan Elämän vapaaehtoissihteeri Antti Honkonen ja Vailla vakinaista asuntoa VVA:n toiminnanjohtaja Sanna Lehtonen sekä Pelastusarmeijan edustaja Hakaniemen torilla.

kaiden vaiheiden jälkeen Suomen Elämäntapaliitto. Edellä mainitun kolmikön lisäksi siihen tuli mukaan Suomen Akateeminen Raittiusliitto ja 22 muuta järjestöä.

Elämäntapaliiton alku oli hankala. Talous ei ollut ollenkaan kunnossa, vaikka sitä oli neuvotteluissa vakuutettu. Tämä oli perussyy ajoittaiseen eripuraan liiton toiminnassa.

Kaaokseen menneen talouden vuoksi ensimmäinen pääsihteeri joutuikin lähtemään. KE tuli yhteiseen järjestöön velatta. Muut toivat velkansa uuden järjestön maksettavaksi. Suurimmat muodostuivat muiden järjestöjen hotellista sekä leiri- ja kurssikeskuksesta.

Kunnan Elämän parhaisiin käytäntöihin kuuluvat asunnottomuusasioissa ja elämysliikunnassa syntyneet toimintamuodot.

YK:n köyhyyden ja syrjäytymien vastaisena yönä 17. 10. vietettävät Asunnottomien yö -tapahtumat ovat saaneet merkittävän panoksen KE-toimijoilta.

Samaten Lapin lumoa hyödyntäen on kehitetty Kilpisjärven liikuntajuhannus, jossa legendaaristen juhannushiihtojen lisäksi on muitakin mielekkäitä liikuntamuotoja, jolloin kulttuurissamme negatiivisesti ”koste-

usongelmista” kärsivään juhanusjuhlintaan on tarjottu monipäiväinen tapahtumasarja, jossa virtaava neste koostuukin hikipisaroista.

Työ jatkuu EHYT-yhteisössä

Elämäntapaliiton keskeinen rahoittaja oli Raha-automaattiyhdistys RAY. Viime vuosikymmenen lopulla alkoi – osin talouslaman, alkoholikulutuksen kasvun ja järjestökoneiston hyytymisilmiön takia – sysäys raittiusjärjestökentän saneeraukseen, ennen kuin RAY sitä ehtii vaatia. Kuntatasolla perusjärjestöille merkittävät kunnalliset avustukset oli jo edellisvuosikymmenellä ajettu alas, ja kunnallinen raittiusliikkeen koneisto oli purettu 1990-luvun lama-vuosien paineissa.

Olin **Antti Honkosen** jälkeen lähes kaksi vuosikymmentä KE:n pääsihteeri, josta siirryin Elämäntapaliiton synnyttyä sen

Elämäntapaliiton alku oli hankala.

Hakaniemen Asunnottomien yön kohokohtia on ollut keskiyön saappaanheittomestaruuskisa. Siinä annetaan jokaisesta asunnottomuusvuodesta lisämetri bonuksena heittotulokseen.

luottamustehtäviin: ollen koko ajan varapuheenjohtaja.

Tärkeänä olen pitänyt yksisilmäisen ryhmäedun sijaan yhteisen edun toteutumista. Työväen raittiusliikkeen 90-vuotisjuhlassa toivoin hymy suupielessä, että 100-vuotispäivänäkin oltaisiin vielä hengissä.

Elämäntapaliitto on mielestäni ansiokkaasti tehnyt tehtävänsä siten, että se on tarkoitus purkaa eli omatoimisesti lakkauttaa sunnuntaina 23. 3. 2014. Paikana on sama kokoustila Helsin-

gin Työväentalolla, jossa työväen raittiusliike sata vuotta sitten oli syntynyt.

Nyt ei kuitenkaan tule kulemaa vaikka Elämäntapaliitto siirtyy historiaan. Yhteiskunnallisesti poikkeuksellisen laajan fuusion seurauksena syntynyt Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry on näet hyväksynyt **Antti Holopaisen** johdolla Elämäntapaliiton päihdeohjelmatyössä hioutuneet ehkäisevän päihdetyön keskeiset toimintaperiaatteet, parhaan perintömme.

Satavuotisjuhlassa voidaan 20 vuoden takaisen iskulauseen *Elossa ollaan* sijasta ottaa käyttöön lauantaina 22. 3. pidettävässä EHYT-järjestön ensimmäisessä edustajakokouksessa esillä oleva ehdotus visioksi: *Elämää ja hyvinvointia – ilman päihde- ja pelihaittoja.*

Sakari Lehtinen

KDRL:n pääsihteeri 1977-1995 Kunnan Elämän ry:n puheenjohtaja, Elämäntapaliiton varapuheenjohtaja, EHYT ry:n hallituksen jäsen

”Yksilön raittius yhteisön turva”

Painotuoreessa Työväen raittiusliikkeen satavuotishistoriikissa korostuu liikkeen yhteiskunnallinen ohjelma – ja upea kuvitus.

Yksilökeskeisen ja omia elämäntapavalintoja korostavan ajatustavan omaksuneesta nykyihmisestä saattaa tuntua jopa hassunkuriselta, että yhteiseksi asiaksi koettu raittius liikutti ihmisiä sankoin joukoin 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta lähtien läpi koko poliittisen kentän. Toiminnan monipuolisuus, raittiasiaan liittyneet poliittiset intohimot ja raittiusliikkeen yhteiskunnallisen ohjelman radikaalius käyvät hyvin ilmi **Helenä Honka-Hallilan** kirjoittamasta ja Elämäntapaliitto ry:n julkaisemasta historiasta *Työväen raittiusliike sata vuotta. Hyvien elämäntapojen jäljillä*. Työväen oman raittiusliiton perustamisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 100 vuotta.

Teos ei ole perinteinen järjestöhistoriikki, joka keskittyisi pelkästään juhlittavien järjestöjen historiaan ja toimijoihin. Teoksessa raittius on ymmärretty työväen raittiusliikkeen perinteiden mukaisesti hyvin laajasti koko elämään ja yhteiskunnan kaikkiin osa-alueisiin vaikuttavaksi asiaksi.

Kirjoittaja korostaa työväen raittiusliikkeen yhteiskunnallisen ohjelman tärkeyttä ilmiön ymmärtämisessä. Raittiutta, työväenluokan olojen parantamista ja yhteiskunnallista muutosta edistettiin muun muassa lapsi- ja varhaisnuorisotyöllä, työläisnaisliikkeen valistuksella ja opetuksella sekä työväen asunto-oloja parantamalla. Honka-Hallila käyttää esimerkkinä Kotkaa auttaessaan nykylukijaa ymmärtämään ne olosuhteet ja epäkohdat, joista työväen raittiusliike lähti liikkeelle.

Raittiusintoilusta elämäntaitojen edistämiseen

Teoksen rakenne painottuu toiminnan ensimmäisen sadan vuoden alkupuoliskoon. Elämäntapaliiton perustaminen 1990-luvulla ja erityisesti Elämäntapaliiton osallisuus Ehkäisevä Päihdetyö EHYT ry:n perustamisessa vuonna 2011 jäävät vähäiselle huomiolle. Oman tilansa vie poliittinen hajaannus ja työväen raittiusliikekentän sirpaloituminen moniin järjestöihin. Toiminnan kaari ja muutos ehdottomaan alkoholikieltoon nojanneesta perinteisestä raittiusliikkeestä elämänhallinnan taitoja korostavaan kansalaisjärjestöön tulee kuitenkin hyvin esille.

Teoksen infolaatikot kertovat värikkäästi toiminnan arjesta ja pienistä sattumuksista: Tyttöjen kanssa tanssiminen oli hauskeempaa kuin humalassa olo (s. 109), tipattoman tammiin historia juontaa juurensa jo 1940-luvulle (s. 222) ja SKP:n raittiusväen tunnelmat kuumenivat nyrkkitappeluu asti vuonna 1971 (s. 336).

Teos on upeasti kuvitettu. Valokuvissa näkyvät karut elinolosuhteet, mutta myös joukkovoima ja yhdessä tekemisen henki. Erityisesti vanhat raittiusjulisteet ovat todellisia pieniä taideteoksia!

Teoksessa on käytetty paljon erilaisia alkuperäislähteitä, mutta lukijan valtaa välillä tunne, että kirjoittaja on innostunut lähteistään liikaakin. Suoria lainauksia lähteistä on paljon. Lainaukset välittävät hienosti ajankuvaa ja toimijoiden aatteen paloa, mutta niiden runsaan käytön myötä kirjoittajan oma analyysi on jäänyt vähemmälle. Käytetty tutkimuskirjallisuus on melko vanhaa. Teos olisikin hyötynyt keskustelusta nykytutkimuskirjallisuuden kanssa.

Teoksen suurin ansio on tuoda esille ne lähtökohdat, mistä suomalaista hyvinvointia lähdettiin rakentamaan yli sata vuotta sitten. Näinä hyvinvointivaltion romuttamisaikoina tämä on äärimmäisen tärkeä tehtävä.

Riitta Matilainen
rahapelitutkija,
talous- ja sosiaalhistorian
jatko-opiskelija

HELENA HONKA-HALLILA

TYÖVÄEN RAITTIUSLIIKE SATA VUOTTA

Laatua päihdehaittojen ehkäisyyn

Päihteet ovat tuttuja lähes kaikissa kulttuureissa. Ellei tapäihde ole alkoholi, haetaan pakoa todellisuudesta erilaisilla huumeilla, rohdolla, piristeillä ja lääkkeillä tai kaikkien näiden yhdistelmillä. Niiden käyttö tuo mukanaan ongelmia, jotka rasittavat kansalaisten terveyttä ja aiheuttavat kansantaloudelle suuria kustannuksia. Siksi päihdepolitiikka on jokaisen kansalaistensa terveydestä huolta kantavan yhteiskunnan keskeinen tehtävä.

Aikojen saatossa päihteiden käyttöä ja siitä johtuvia ongelmia on yritetty ehkäistä monin tavoin, jyrkimmillään kieltämällä päihteet kokonaan lailla ja tavoittelemalla täysraittiutta koko kansan elämäntavaksi. Kunnianhimoista tavoitetta ei ole kuitenkaan saavutettu. Nykyaikaisen päihdepolitiikan keskeinen tavoite onkin päihdehaittojen ehkäisy ja päihteiden käytöstä aiheutuvien ongelmien korjaaminen. Koska kokonaiskulutus ennustaa parhaiten myös haittojen esiintymisen, ovat päihdepolitiikan perustavoitteena toimet, joilla voidaan vähentää päihteiden kokonaiskulutusta.

Se yhteiskunnallinen toimintaympäristö, jossa päihdepolitiikkaa harjoitamme, on viime vuosina ratkaisevasti muuttunut. Kansainvälistyminen on vähentänyt ratkaisevasti mahdollisuuksiamme käyttää varsinkin valtapäihde alkoholin osalta tehokkaimpia kulutuksen kasvua hillitseviä menetelmiä: saatavuuden rajoittamista ja hintapolitiikkaa. Vaikutukset ovatkin pidemmällä aikavälillä näkyneet alkoholin kokonaiskulutuksen kasvuna, josta puolestaan on seurannut päihdehaittojen määrän lisääntyminen.

Muuttuneessa toimintaympäristössä korostuvatkin muut ehkäisevän työn muodot aikaisempaa enemmän. Sain olla mukana silloisen

Stakesin työryhmässä, joka pyrki jäsentämään ehkäisevän päihdetyön kentän. Monien toimijoiden ja ammattiryhmien yhteistyön onnistuminen ensimmäinen edellytys on yhteinen ymmärrys ilmiöstä ja tehtäväkentästä. Siksi koko tehtäväkentän jäsentäminen koettiin tärkeäksi.

Lähtökohdista työssä on ehkäisevän päihdetyön ymmärtäminen toiminnaksi, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Tavoitteeseen pyritään ennen muuta edistämällä päihdeettömiä elintapoja. Viimeisimmät nuorisotutkimukset osoittavat tässä asiassa aivan viime vuosilta ilahduttavaa kehitystä.

Kun päihteiden käyttö on kuitenkin realiteetti, on pyrittävä ehkäisemään ja vähentämään siitä aiheutuvia haittoja. Tärkeää on vahvistaa alan tutkimuspohjaista tietopohjaa, jolla voidaan lisätä ilmiön ymmärrystä ja hallintaa. Työn keskeisenä eettisenä periaatteena tulee olla kaikkien kansalaisten, myös toimenpiteiden kohteina olevien, perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perinteisesti ehkäisevää päihdetyötä tehdään tiedon välittämällä ja asenteisiin vaikuttamalla. Keskeinen tehtävä on vahvistaa päihdehaitoilta suojaavia tekijöitä ja vähentämään niitä riskejä, jotka altistavat haitoille. Ongel-

Meidän työryhmämme tyytyi tavoittelemaan tähteä.

man juuriin päästään vaikuttamalla päihteiden käyttöön ja käyttötapoihin. Työn vaikutukset voivat ulottua yksittäisistä kansalaisista lähisuhteiden ja paikallisuhteiden kautta yhteiskunnalliselle ja kansainväliselle tasolle.

Laatutähti toteuttamisen avuksi

Päihdepolitiikan tavoitteenasettelussa on eletty monta vaihetta ja kunnianhimoisimmista tavoitteista on tavoiteltu ”kuuta tai vaalta”. Meidän työryhmämme tyytyi tavoittelemaan tähteä. Ehkäisevän päihdetyön käytännön toimien suunnittelun ja arvioinnin tueksi laadimme ns. laatutähden, jonka avulla voidaan tarkistaa, ovatko laadukkaan työn peruselementit kunnossa. Laatutähden avulla voidaan arvioida työn sisällön ja toisaalta sen toteuttamisen laatua. Sisällön osalta on varmistettava, että työn tietoperusta on kunnossa. Työn perustana olevat arvot ja etiikka on syytä tiedostaa ja selvittää avoimesti myös niille, joita työllä pyritään tukemaan. Nykyaikainen työ on moniammatillista, siksi ennen työhön ryhtymistä on selvitettävä oman toiminnan niveltymisen muuhun päihdetyöhön.

Työn onnistuneen toteuttamisen perusedellytyksenä on selkeä tavoitteenasettelu, tavoitteiden ja voimavarojen realistinen yhteensovittaminen ja toimintamallien sovittaminen siihen, mihin ja millä resursseilla työllä pyritään vaikuttamaan. Asianmukainen seuranta ja arviointi ovat puolestaan edellytys sille, että työtä voidaan jatkuvasti kehittää yhä vaikuttavammaksi.

Viime vuosina on monilla yhteiskuntapolitiikan aloilla laadittu ns. laatusuosituksia autamaan laadukkaan työn kehittämistä. Mekin laadimme ehkäisevän päihdetyön pohjaksi kaikkiaan kaksitoista kriteeriä, jotka on jäsennetty työssä käytetyn peruskäsitteistön avulla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on äskettäin julkaissut **Markku Soikkelin** ja **Leena Warselin** toimittaman käsikirjan *Laatutähteä kiertämissä*, jossa työtä on edelleen kehitetty käytännön kokemusten pohjalta.

Kalevi Kivistö
ministeri

KUUN ARKISTO

KALEVI KIVISTÖ s. 1941, Kurikka
luottamustoimia viime vuosikymmeniltä:

- » Kansandemokraattinen Raittiusliitto KDRL ry:n Keski-Suomen piirijärjestön varapuheenjohtaja
- » Valtion raittius- ja alkoholiasian neuvottelukunnan puheenjohtaja
- » Nuorten huumeidenkäytön ehkäisytoimikunnan puheenjohtaja
- » Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit -työryhmän puheenjohtaja
- » Päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon koulutuksen kehittämistyöryhmän puheenjohtaja
- » Ministerin arvonimi 2005
- » Nykyisin eläkeläinen ja Eläkeläiset ry:n puheenjohtaja 2012-15 sekä Espoon kaupunginvaltuuston jäsen

Työväen raittiusväki tulevaisuuden kynnyksellä

Työväen raittiusliikkeen joukkovoima syntyi 100 vuotta sitten tavoitteenaan valmistunut, vastuullinen, terve ja hyvinvoiva ihminen. Liike taisteli hyvän elämän poliittisten ja sosiaalisten reunaehtojen ja raittiudeksi määriteltyjen terveen elämän normien aikaansaamiseksi.

Alkoholijuomien haittavaikutukset nähtiin tuolloin niin vakavana terveysuhkana, että Eduskunta säati yksimielisesti, seisaalleen nousten kieltolain. Vaikka myöhempi kehitys osoitti kieltolain epäonnistuneeksi keinoksi kitkeä ”viinan piru” keskuudestamme, on työväen raittiusliikkeellä ollut merkittävä ja kunnioitettava rooli terveiden elämäntapojen edistämisessä.

Työväenliikkeen raittiusliikkeen keskeinen sanoma on ollut yksilöllisen ja yhteisöllisen vastuun ottaminen omasta terveydestä raittiutta ja terveitä elämäntapoja vaalimalla. Alkoholista nähtiin salakavalana porvariston sorron keinona työväen alistamisessa. Epäonnistuneen kieltolain pitkä varjo johti siihen, että raittiusliike leimautui tiukkapipoisten hollousliikkeeksi.

Olutteollisuuden painostus

Olutteollisuuden painostus raittiusliikkeen murskaamiseksi alkoi keskioluen vapautusliikkeestä ja jatkuu edelleen. Olutteollisuuden tuoreimpana voiman näyttönä voidaan pitää terveyshaittamerkinnän laittamisesta luopumista juomapakkauksista, vaikka eduskunta oli päättänyt toisin. On aika erikoista, että alkoholin osalta kansalaisia suojellaan ”juomisnautintoa” turmelevalta terveysviestiltä samaan aikaan kun viranomaisilla on velvollisuus varoittaa elintarvikkeiden sisältämien muiden ainesosien terveysriskeiltä.

1960-luvun keskiolulain jälkeen työväen raittiusliike modernisoi sanomansa suunnaten viestinsä selkeämmin elämäntapakysymyksiin kunnioittaen samalla ihmisten omaa valintaa käyttää tai olla käyttämättä alkoholijuomia.

Raittiiden elämäntapojen puolustajien leima ”holhoamishaluisina” valistajina säilyi alkoholia lisääntyvästi käyttävän väestön silmissä vahvistuen sitä mukaa kun asenteet alkoholin käytön hyväksymiseksi laajenivat. Näin raittiusliike menetti joukkoliikeluonteensa 1960–80-luvuilla muuttuen terveitä elämäntapoja vaalivien verkostoiksi.

Kuinka paljon on liian paljon?

Elämäntapaliikkeeksi muuntuneena lähdimme täydellä innolla 1970-luvun alussa kehittämään toimintamalleja pureutumalla työelämän päihdeongelmiin. Palautimme kunniaan 1830-luvun alkupuolen merkittävän terveysvaikuttajan lääninlääkäri ja *Kalevalan* tallentaja **Elias**

JUHA KERÄNEN

Mikrofoni kuuluu Antti Holopaisen vakiotyökaluihin kansalaistoiminnassa ja usein myös päihdelääkärin ammatissaan.

Kuinka paljon on liian paljon terveyden kannalta?

Lönnrotin perussanomana: ”yhden totin voi ottaa” muotoilemalla sanoman ”kuinka paljon on liian paljon” terveyden kannalta.

Muistimme samalla, että keskuudessamme on huomattava määrä ihmisiä, joille ei voida suositella ollenkaan alkoholijuomia. Heillekin on turvattava samat ihmisoikeudet kuin alkoholia käyttäville. Heille on tärkeää oikeus hoitoon ja kuntoutukseen syyllistämättä sairastunutta ihmistä.

Työpaikkojen päihdeohjelmien kehittämistyön ohella työväen raittiusjärjestöt perustivat kansalaisten päihde- ja terveyskeskuksia. Näin syntyivät Elokot, Optimistit, Kuopion Sirkkulanpuiston toimintakeskus ja työttömien yhdistysten toimintaryhmiä. Elämäntapaliiton perustamisen jälkeen toiminnasta tuli keskeinen osa Elämäntapaliiton toimintaa.

Huomasimme pian, että sosiaali- ja terveyspalvelut eivät ole kykeneviä kohtaamaan kasvavia päihdeperäisiä terveysongelmia. Kunnallisen raittiusliikkeen rakenteet ajettiin alas silloin, kun niitä olisi pitänyt kehittää vastaamaan paremmin kasvaneen alkoholin ongelmakäytön haasteisiin.

Ehkäisevä työ, varhainen puuttuminen, tehokas aktiivinen hoito ja kuntoutus ovat asioita, joiden hyvästä toteuttamisesta on olemassa vahva tieteellinen näyttö.

Päihderiippuvuuteen sairastuneet tarvitsevat yleensä elinikäistä tukea päihde- ja terveyskeskuksilleen. Vapaaehtoisverkostot kuten AA, NA, A-killat ja Elokot sekä muut vertaisverkostot ovat äärimmäisen tärkeitä tukiver-

kostoja raittiin elämäntavan ylläpitämisessä.

Tehtävä ei ole vanhentunut

Yhteiskunta on ajanut alas 1990-luvun alusta alkaen päihdekuntoutuspalveluita. Näin se on omilla toimillaan saanut aikaan sen, että päihdeperäisestä kuolleisuudesta on tullut työikäisen väestön tappavin terveysongelma. Tämä linja näyttää jatkuvan valitettavasti tuoreimmankin taantuman jälkimainingeissa. Erityisesti nyt kuten ennenkin ovat tappolistalla kunnalliset päihdekuntoutuslaitokset kuten Mänttäniemi Hämeessä ja Tervalampi jokunen vuosi sitten pääkaupunkiseudulla.

Työväen raittiusliikkeen tehtävä kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden puolustajana ei ole vanhentunut. Uusia haasteita on jatkuvasti tulossa. Nuorten asenne ja tietoisuus alkoholin terveyshaitoista on selvässä kasvussa ja uudentyypinen raittiusliike on muhimmassa kansan syvien rivien, erityisesti nuorison, keskuudessa. Toivon mukaan siitä kasvaa ja kehittyy toisistamme välittävää humanismin lipun ympärille kokoontuvaa liikettä niin kuin työväen raittiusliike oli 100 vuotta sitten.

Antti Holopainen
emeritus ylilääkäri

ANTTI HOLOPAINEN s. 1947, Tuusniemi
» Kansan Raittiusliiton puheenjohtaja 1986-1996
» Elämäntapaliiton hallitus ja työryhmiä
» Valtion raittius- ja alkoholiasian neuvottelukunnan jäsen
» Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n valtuuston puheenjohtaja 2012-
» Nykyisin eläkkeellä, toimii osa-aikaisesti päihdelääkärinä, on Lahden Eläkeläiset ry:n puheenjohtaja ja Lahden kaupunginvaltuuston ja -hallituksen jäsen

EHYT ry

Moderni ehkäisevän päihdetyön kansalaisjärjestö

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry aloitti toimintansa alkuvuodesta 2012, kun Elämä On Parasta Huumetta ry, Elämäntapaliitto ry ja Terveys ry yhdistivät toimintansa. Kolmen järjestön fuusion taustalla oli mm. vaikuttavamman ehkäisevän päihdetyön tekeminen, yhteiskunnallisesti vahvemman organisaation tarve sekä aluetoiminnan vahvistaminen.

Vaikka EHYT on suurelle yleisölle vielä osin tuntematon, on se jo vakiinnuttanut asemansa suomalaisessa järjestökentässä. EHYT toimii koko maassa ja koko väestön parissa terveiden elämäntapojen edistämiseksi. Alkoholiin, tupakkaan ja huumeisiin liittyvän ehkäisevän työn ohella EHYT ehkäisee pelaamisesta syntyviä haittoja sekä edistää päihteetöntä liikennettä.

Toimintaperiaatteisiin kuuluu myös yhteiskunnan kehittäminen tasa-arvoisemmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi sekä jäsenistön ja kansalaisten osallisuus. Päihdekysymyksiä ei siis nähdä muista yhteiskunnallisista asioista erillisinä ja kansalaisosallistumista pidetään tärkeänä moralisoinnin tai holhoamisen sijaan.

EHYT ry:llä on tällä hetkellä yli 100 jäsenyhdistystä ympäri Suomea. Jäsenyh-

distyksistä neljäsosa on valtakunnallisia yhdistyksiä Työväen Urheiluliitto TUL:sta Opettajien Ammattijärjestö OAJ:hin ja Vasemmistonuorista Rahtareihin. Valtaosa jäsenyhdistyksistä toimii kuitenkin paikallisesti ja niitä löytyy Lappeenrannasta Tornioon, Sallasta Raisioon ja Harjavalasta Joensuuhun.

Kansalaisten kohtaamista

EHYT kohtasi viime vuonna kouluissa noin 70 000 nuorta, 4 500 oppilaiden vanhempaa ja 3 000 nuorten kanssa työskentelevää ammattilaista. Sosiaalisen median foorumeilla kohtaamisia oli noin 100 000, oppimispelejä ja muita sovelluksia (mm. OttoMitta) ladattiin noin 20 000 kertaa. Ympäri vuorokautisesti toimiva Päihdeneuvontapalvelu (0800 90045) vastaanotti tuhat puhelua.

Tärkeitä toiminnan muotoja ovat myös Huugo-työelämän alkoholiohjelma sekä ammattiin opiskelevien hyvinvointiin kes-

kittyvä Ammattilainen -hanke.

EHYT myös koordinoi 35 valtakunnallisen järjestön yhteistyötä päihdehaittojen ehkäisyssä. Tämän Ehkäisevän päihdetyön verkoston kautta kampanjoidaan aktiivisesti Tipattoman tammikuun ja ehkäisevän päihdetyön viikon merkeissä.

Jäsenyhdistysten toiminnan lisäksi vapaaehtoistoimintaa edustaa kohtaamispaikkatoiminta, jota EHYT harjoittaa jäsenyhdistystensä ja yhteistyökumppaneidensa kanssa. Helsingin, Hyvinkään, Lahden, Pirkkalan ja Turun Elokolojen lisäksi verkostoon kuuluu lähes 30 asukastupaa, toimintakeskusta tai järjestöaloe, joiden toiminta ehkäisee syrjäytymistä sekä tarjoaa tukea ja toiminnan mahdollisuuksia. Kohtaamispaikkaverkostossa oli viime vuonna yli 370 000 käyntikertaa.

Haitattomampaa kulttuuria

Toimintakenttää EHYT ry:llä riittää suomalaista päihdekulttuuria muuttaessaan. Kulttuurisen muutoksen edistämiseksi tarvitaan myös yhteiskunnallista sääntelyä. Sääntely ja valistus täydentävät toisiaan.

Parhailaan Suomessa valmistellaan alkoholilain kokonaisuudistusta, jonka

tavoitteena tulisi olla päihdehaittojen vähentäminen. Myös kuntien raittiustyön laakia ollaan uudistamassa ehkäisevän päihdetyön laiksi, ja EHYT pitää tärkeänä, että kunnilla säilyy järjestämisvastuu ehkäisevästä päihdetyöstä myös tiukan kuntatalouden aikana. EHYT pyrkii vaikuttamaan myös kansainvälisesti ja EU:n tasolla alkoholin verotuksen harmonisoimiseksi ja viinarallin ehkäisemiseksi.

EHYT ry:n jäsenyhdistykset kokoontuvat lauantaina 22. 3. edustajakokoukseen valitsemaan valtuustoa sekä päättämään järjestön strategiasta vuosille 2014–2020. Strategiassa ehkäisevä päihdetyö nähdään panostamisena terveyteen, hyvinvointiin ja haitattomampaan yhteiskuntaan. Myös hyvä sosiaali-, terveys- ja työllisyyspolitiikka sekä toimivat peruspalvelut ehkäisevät päihdehaittoja. Ehkäisevä päihdetyö pitäisikin nähdä investointina eikä kustannuseränä. Strategiaesityksessä EHYT:n visioksi esitetään ”Elämäniloa ja hyvinvointia – ilman päihde- ja pelihaittoja”.

Jiri Sironen
järjestöpäällikkö
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
www.ehyt.fi

Päihdeneuvontapalvelu vastaanotti tuhat puhelua.

ANTTI HONKONEN

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry syntyi 1.6.2011, kun Elämäntapaliiton varapuheenjohtaja Sakari Lehtinen (vas.) ja toiminnanjohtaja Sari Aalto-Matturi (oik.) allekirjoittivat sopimusasiakirjat yhdessä Terveys ry:n ja Elämä On Parasta Huumetta ry:n edustajien kanssa. Elämäntapaliitto tuli historiallisen tehtävänsä tehneeksi: maahan saatiin vihdoinkin laajapohjainen ehkäisevän päihdetyön järjestö, jota kaikenlaisten hallitusten on syytä kuunnella.

Jiri Sironen